

507 - САВЕЗ КОМУНИСТА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Архивска грађа

Архивска грађа настала радом Савеза комуниста, односно Комунистичке партије, скупљана је и обрађивана у посебном одељењу – архиву, у оквиру ЦКЈ. Одлуком Савезног извршног већа од јула 1990. године та архивска грађа је из Архива ЦКСКЈ предата Архиву Југославије. Архив Југославије је преузео, до тада сачувану грађу ЦК, његових централних органа, тела и служби, као и шест фондовских целина и 42 збирке, за период од 1919. до 1990. године у дужини од скоро 1800м.¹ Накнадно је преузета и грађа Савеза комуниста – Покрет за Југославију (0.80м), НИП-а „Социјализам“ (0.20м) и Одбора за припрему Конгреса програмске и демократске обнове Савеза комуниста (270м).²

Архивска грађа овог фонда је грађа настала радом централног органа управе југословенске комунистичке партије, њених конгреса, радних тела, материјалних фондова, издавачких центара, конференција, одбора и сектора. Архивска грађа Савеза комуниста Југославије је преузета у доста добром физичком стању, са великим бројем фотокопија докумената. Валоризована је и класификована на три временска периода: А) међуратни - 1919-1941; Б) ратни - 1941-1945 и Ц) послератни период 1945-1990. Грађа међуратног периода је

---

¹ Преузимањем Архива ЦКСКЈ, сем фонда Савез комуниста Југославије (507), преузети су фондови и збирке: Антифашистичко веће народног ослобођења Југославије (број фонда АЈ-15), Национални комитет ослобођења Југославије (АЈ-15), Институт друштвених наука (АЈ-48), Независна радничка партија Југославије (АЈ-506), Управа града Београда - Специјална полиција (АЈ-507), Савез комунистичке омладине Југославије (АЈ-508), Виша партијска школа Ђуро Ђаковић (АЈ-509) и Политичке странке (АЈ-730), Документи централних, покрајинских комитета и нижих органа КПЈ и СКОЈ (АЈ-792).

² АЈ-507, Савез комуниста Југославије, Досије фонда

фрагментарно сачувана и допуњена фотокопијама докумената из Централног партијског архива КПСС. Архивска грађа, истражена у руским архивима је микрофилмована, а део најзначајнијих докумената је доступан као папирна фотокопија. Сем грађе централних органа власти, сачувана грађа се односи и на рад нижих партијских органа, учешће Југословена у октобарској револуцији и шпанском грађанском рату, на школовање у Коминтерни, боравак комуниста у југословенским затворима. Преузете фондовске целине и збирке су издвојене и обележене као посебни фондови. Међуратна грађа је сачувана у дужини од 95м и у потпуности је архивистички сређена са регестом и аналитичким инвентаром као информативним средствима.³

Грађа ратног периода је разграничена на фондове, а део те грађе који се односи на рад Врховног штаба НОВ и ПОЈ је предат Војно-историјском институту. У Архиву Југославије се чува 27 м архивске грађе која се односи на ратни период, а која је архивистички сређена са регестом као информативним средством.⁴

Сачувана послератна грађа (1945-1990) чини скоро укупну преузету архивску грађу насталу радом Комунистичке партије, односно Савеза комуниста. Грађа је фрагментарна и недостаје велики део грађе (претпоставља се) настале до краја педсетих година. Део ове грађе је (за период 1948.-1960.) прво био у поседу Института за историју радничког покрета. Институт је преузимао партијску грађу од ЦК без записника о примопредаји. Уствари, примопредаје су биле резултат повременог пражњења столова и каса појединих руководиоца који су

---

³ Исто

⁴ Исто

одлазили из апарата ЦКСКЈ на друге дужности“.⁵ На тај начин у Институт је до краја 1960. године пренето неколико стотина кутија архивске грађе. Питање је колико је и од те архивске грађе настале до 1960. године враћено у новоосновани Архив ЦКСКЈ.

Даном преузимања у Архив Југославије архивска грађа послератног периода износила је приближно 1700м. Од тога су око 1000м била досијеа (војна, цивилна и кадровска) чланова СКЈ. Војна досијеа су предата Војном архиву, сачувана су 154 досијеа (0.50м) која се односе на функционере СК и која су сачувана као историјски документ, а остала досијеа су уништена. Грађа је класификована по организационој структури (конгреси, конференције, Председништво, извршни комитети, комисије) на 59 класификационих група. За сређени део архивске документације из овог периода урађени су аналитички и сумарни инвентари.⁶ Најзначајнији део је документација настала радом комисија, секретаријата, фондова, центара, издавачких подухвата, међународних трибина, затим документација, реферати, записници, закључци из рада и премама конгреса, конференција, седница.

На основу формиране Листе категорија регистратурског материјала 1997. године је као безвредно издвојено 7м грађе која се односила на рад Међународне комисије, за период 1945.-1990. година.⁷

Сачувана грађа није само историја једне друштвено политичке организације, већ је историја једне државне власти. Из тог разлога архивска грађа ЦКСКЈ је прворазреди историјски извор, како за унутрашњу, тако и за спољну југословенску политику од 1942. до 1990.

---

⁵ Исто

⁶ Исто

⁷ Исто

године. Одлуке које су доношене на конгресима су биле смернице којима се без поговора управљала извршна и законодавна власт, а међународни партијски односи су били основа дипломатских односа. Влада и министарства су само спроводили оно што је идејно било исказано на партијским конгресима, конференцијама или седницама извршних комитета. Недовољна или потпуна недоступност архива која баштине документацију неких других центара моћи југословенске државе пажњу историчара усмерава на ову грађу. Зато се сви узлети и падови југословенске државе најбоље препознају кроз архивску документацију насталу радом централних органа Савеза комуниста Југославије.